

49ste vergadering

Dinsdag 9 februari 1999

Aanvang 14.00 uur

Voorzitter: Van Nieuwenhoven

Tegenwoordig zijn 144 leden, te weten:

Van den Akker, Albayrak, Apostolou, Van Ardenne-van der Hoeven, Arib, Atsma, Bakker, Balemans, Balkenende, Barth, Van Beek, Belinfante, Biesheuvel, Bijleveld-Schouten, Blaauw, Van Blerck-Woerdman, Blok, De Boer, Bolkestein, Van Bommel, Bos, Brood, Buijs, Bussemaker, Van de Camp, Cherribi, De Cloe, Cornielje, Crone, Dankers, Van Dijke, Dijkema, Dijkstal, Dittrich, Van den Doel, Van Dok-van Weele, Duijkers, Duivesteyn, Eisses-Timmerman, Eurlings, Feenstra, Geluk, Van Gent, Van Gijssel, Giskes, Gortzak, De Graaf, De Haan, Halsema, Hamer, Harrewijn, Van Heemst, Hermann, Herrebrugh, Hessing, Hillen, Van der Hoek, Hoekema, Van der Hoeven, Hofstra, De Hoop Scheffer, Kalsbeek-Jasperse, Kamp, Kant, Karimi, Klein Molekamp, Van der Knaap, Koenders, Kortram, Kuijper, Leers, Luchtenveld, Marijnissen, E. Meijer, Th.A.M. Meijer, Melkert, Middel, Van Middelkoop, Mosterd, Nicolai, Niederer, Van Nieuwenhoven, Noorman-den Uyl, Oedayraj Singh Varma, Oplaat, Örgü, Oudkerk, Van Oven, Passtoors, Patijn, Poppe, Rabbae, Ravestein, Rehwinkel, Reitsma, Remak, Van 't Riet, Rietkerk, Rijpstra, Rosenmöller, Ross-van Dorp, Rouvoet, Santi, Scheltema-de Nie, Schoenmakers, Schreijer-Pierik, Schutte, Smits, Spoelman, Van der Staaij, Van der Steenhoven, Stellingwerf, Stroeken, Swildens-Rozendaal, Terpstra, Timmermans, Udo, Valk, Ter Veer, Te Veldhuis, Vendrik, Verbugt, Verburg, Verhagen, Visser-van Doorn, Van der Vlies, Van Vliet, M.B. Vos, O.P.G. Vos, Voûte-Droste, De Vries, Waalkens,

Wagenaar, Van Walsem, Weekers, Weisglas, Van Wijmen, Wijn, Wilders, De Wit, Witteveen-Hevinga, Van Zijl, Zijlstra en Van Zuijlen,

en de heren Kok, minister-president, minister van Algemene Zaken, Peper, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Apotheker, minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, mevrouw Borst-Eilers, vice-minister-president, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en de heer Vermeend, staatssecretaris van Financiën.

□

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Lambrechts, Schimmel, Essers en Voorhoeve, wegens ziekte;

Augusteyn-Esser, wegens bezigheden elders;

Karimi, wegens verblijf buitenslands, ook morgen;

Van den Berg, wegens familieomstandigheden.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

De **voorzitter**: Afgelopen zondag is de koning van Jordanië, Hussein bin Talal overleden. Sinds 1953 – hij was toen 18 jaar – bepaalde koning Hussein het gezicht van zijn land. Voor velen was hij de verpersoonlijking van Jordanië. Koning Hussein heeft leiding gegeven aan de grote veranderingen in zijn land.

Koning Hussein was een evenwichtskunstenaar. Hij had te maken met binnenlandse spanningen tussen de Palestijnen en de oorspronkelijke Jordaniërs en er werden verscheidene aanslagen op hem gericht. Jordanië werd soms al dan niet openlijk bedreigd door de landen eromheen.

De koning probeerde al sinds lange tijd de vrede in het Midden-Oosten naderbij te brengen. Hij zag in dat vrede in het belang is van zijn land en van de mensen in de regio. Zijn vredesinspanningen zijn succesvol geweest. In 1994 sloot Jordanië vrede met Israël, een zogenaamde warme vrede, waarbij goede betrekkingen tot stand zijn gekomen tussen beide staten. De koning verzoende zich met de Palestijnen door officieel afstand te doen van de Westbank en dat gebied te erkennen als het gebied voor Palestijns bestuur. Bij de begrafenis van premier Rabin sprak hij warme en verzoenende woorden over het vredesproces en zijn bezoek aan Israëliische slachtoffers van een aanslag door een Jordaanse soldaat was aangrijpend. En wij herinneren ons nog allemaal het optreden van de koning afgelopen najaar in de Verenigde Staten, toen hij tussen beide kwam en bemiddelde tussen Israël en de Palestijnen, terwijl hij al ernstig ziek was. Het akkoord van

Voorzitter

Wye Plantation is mede door zijn toedoen tot stand gekomen.

De betrekkingen tussen Nederland en Jordanië zijn zeer hartelijk. Het bezoek van koning Hussein aan ons parlement op 11 juni 1997 was daar een bewijs van. Ook zijn er contacten tussen parlementariërs uit beide landen. Een delegatie van onze commissie voor Buitenlandse Zaken heeft in september 1995 een succesvol bezoek gebracht aan Amman.

Koning Hussein zag als geen ander dat de vrede in het Midden-Oosten alleen tot stand kan komen door onderhandelingen en niet door geweld. Stapje voor stapje heeft de koning die vrede dichterbij gebracht. Hij zal daarvoor in onze herinnering blijven voortleven.

Minister **Kok**: Mevrouw de voorzitter! De afgelopen nacht keerde ik terug met Hare Majesteit de Koningin van de indrukwekkende begrafenis van de Jordaanse koning Hussein in Amman. Hij werd 63 jaar. Met hem verloor de wereld een van de belangrijkste pleitbezorgers voor duurzame vrede en verzoening in het Midden-Oosten. De koning verwierf gezag en respect vanwege zijn grote inspanningen voor het vredesproces. De aanwezigheid van zo vele staatshoofden en regeringsleiders, uit alle delen van de wereld bijeengekomen om hem de laatste eer te bewijzen, zegt veel over zijn statuut.

Koning Hussein leefde voor zijn land en voor zijn volk. Hij was een ware vader des vaderlands. De afgelopen dagen bleek eens te meer de liefde van de Jordaanse bevolking voor de koning. Gedurende zijn 46-jarig koningschap heeft hij Jordanië met visie en wijsheid door turbulente tijden geleid en heeft hij zijn land meer welvaart en bovenal stabiliteit gebracht. De koning was nog slechts 18 jaar toen hij het koningschap aanvaardde. Dat was korte tijd nadat zijn grootvader Abdallah in zijn bijzijn in Jeruzalem was vermoord. De koning was al vroeg doordrongen van de noodzaak om evenwichtig om te gaan met de verschillende bevolkingsgroepen in zijn land. Het laatste deel van zijn lange regeerperiode werd gekenmerkt door een voorzichtig proces van democratisering. In 1989 vonden de eerste algemene verkiezingen sinds 1967 plaats, drie jaar later werden politieke partijen, inclusief

islamitisch-fundamentalistische partijen, formeel toegestaan en een jaar daarna, in 1993, vonden de eerste meerpartijenverkiezingen plaats.

Koning Hussein heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de stabiliteit in de regio. Daarvoor was veel moed nodig. In 1994 sloot hij een vredesverdrag met Israël, een warme vrede, en zo kwam een staat van oorlog ten einde die 46 jaar had geduurd. Als geen ander heeft hij zich ervoor ingezet om Israël's en Arabieren nader tot elkaar te brengen. Koning Hussein was in staat tegenstellingen te overbruggen en conflicten te voorkomen of bij te leggen. Zijn bemiddelende rol in het vredesproces in het Midden-Oosten was van historische betekenis. Grote indruk maakte de koning toen hij, ondanks de ziekte die hem reeds ernstig in de greep had, afgelopen oktober speciaal overkwam naar Wye Plantation om president Clinton bij te staan in diens pogingen een akkoord tussen premier Netanyahu en president Arafat tot stand te brengen. Zijn bemiddeling bleek onmisbaar en doorslaggevend in de onderhandelingen tussen Israël en de Palestijnse Autoriteit. Het belang van de mede door zijn toedoen toegenomen stabiliteit in de regio reikt veel verder dan het Midden-Oosten.

De betrekkingen tussen Jordanië en Nederland zijn mede dankzij koning Hussein uitstekend. Diverse keren heb ik het voorrecht en het genoegen gehad koning Hussein te mogen ontmoeten, onder andere tijdens het officiële bezoek dat ik begin 1996 samen met minister Van Mierlo aan Jordanië bracht. De koning heeft op mij grote indruk gemaakt door zijn politieke visie, zijn wijsheid, zijn waardigheid, zijn bescheidenheid en zijn innemende persoonlijkheid. De banden tussen onze beide koningshuizen zijn zeer vriendschappelijk. In 1994 brachten koningin Beatrix en prins Claus een bijzonder geslaagd staatsbezoek aan Jordanië. Ruim anderhalf jaar geleden bracht koning Hussein een officieel bezoek aan Nederland. Dat bezoek vormde andermaal een hoogtepunt in de uitstekende betrekkingen tussen onze beide landen.

Door op het hoogste niveau bij de begrafenisplechtigheid aanwezig te zijn, heeft de regering de persoon van koning Hussein willen eren.

Tegelijkertijd was het een blijk van Nederlands blijvende en actieve betrokkenheid bij het bieden van steun aan stabiliteit in de regio. De Nederlandse regering heeft haar diepe medeleven betuigd aan koning Hussein's oudste zoon en troonopvolger, koning Abdallah, aan koningin Noor, aan de overige familie van de overleden vorst en aan het Jordaanse volk.

De wijze waarop de wereld gisteren afscheid van hem heeft genomen, dwars door alle politieke scheidslijnen heen, was groots. Droefheid over zijn overlijden en dankbaarheid voor wat hij heeft betekend, kwamen voelbaar samen. Zijn verscheiden heeft vele harten geraakt.

Mevrouw de voorzitter! Een markant staatsman en een groot diplomaat is van ons heengegaan. Dat is een ernstig verlies. Koning Hussein zal in onze herinnering blijven voortleven als een vasthoudend en onvermoeibaar strijder voor vrede en verzoening in het Midden-Oosten. Mogen zijn vrouw en kinderen, ja, mag het gehele volk van Jordanië eensgezind troost putten uit het voorbeeld dat hij stelde. Moge de herinnering aan koning Hussein motiveren om onvermoeibaar te blijven werken aan het welslagen van het vredesproces in de regio. En moge, ten slotte, de herinnering aan zijn vader koning Abdallah van Jordanië inspireren om in diens geest de weg naar duurzame vrede te vervolgen in het belang van zijn land, van de regio en van de wereld.

De **voorzitter**: Ik verzoek u enkele ogenblikken stilte in acht te nemen.

(De aanwezigen nemen staande enkele ogenblikken stilte in acht.)

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 136 van het Reglement van orde.

Vragen van het lid Reitsma aan de staatssecretaris van Financiën, over **de problemen voor vrijwilligersorganisaties als gevolg van vennootschapsbelasting**.

De heer **Reitsma** (CDA): Voorzitter!